

Krešimir Regan, *Srednjovjekovne i renesansne utvrde Hrvatskog zagorja*, Donja Stubica: Kajkaviana, 2017., 435 str.

LUKA ŠTEFAN

Mađarevo 160

HR – 42220 Novi Marof

lstefan.archaeology@gmail.com

Knjiga Krešimira Regana *Srednjovjekovne i renesansne utvrde Hrvatskog zagorja* objavljena je u nakladi Kajkaviane iz Donje Stubice 2017. godine.

Autor nam već u *Predgovoru* navodi kako su mnoge utvrde ovog povijesnog kraja prepuštene zubu vremena, često neprepoznatljive u prostoru i, u većoj mjeri, arheološki neistražene. Upravo s ciljem prezentacije i prikaza raznolikosti ovih utvrda (što arhitektonski pa tako i namjenski) Regan u knjizi objedinjuje i nadopunjuje autorske članke objavljene u različitim znanstvenim publikacijama i časopisima.

Već u uvodnom dijelu ugrubo se Krapinsko–zagorska, Zagrebačka i Varaždinska županija definiraju prostorom unutar Hrvatskog zagorja. Ovdje dobivamo i podatak o broju prikazanih utvrda koje očekuju čitatelja u nastavku knjige (107), a uključene su i utvrde koje su, iako geografski ne pripadaju u ovu regiju, povijesno bile dijelom Zagorske grofovije. Naglašava se također da su unutar *Kataloga* obrađene samo utvrde koje su terenskim pregledom ubicirane, odnosno poznat je njihov točan položaj. Uz terenski pregled, u daljnjem radu, od velike su važnosti autoru bili povijesni i slikovni izvori te vedute, što je i vidljivo unutar postojećeg kataloga utvrda.

U poglavlju *Historiografija* Regan nam donosi neka od najznačajnijih imena osoba koje su se bavile ili se bave istraživanjem srednjovjekovne fortifikacijske arhitekture. Pa tako ističe Ivana Kukuljevića Sakcinskog i Emilija Laszowskog koji donose vrijedne informacije o prošlosti nekih od najznačajnijih utvrda, no malo pažnje posvećuju samoj arhitekturi. To se mijenja s Gjurom Szabom koji, putujući Hrvatskim zagorjem, bilježi svoja zapažanja o izgledu i očuvanosti ovih struktura. Ponovno zanimanje za utvrde javlja se polovinom 20. st. kada započinju prva arheološka istraživanja i konzervacija pojedinih građevina. U zadnjih nekoliko godina interes za istraživanjima srednjovjekovnih utvrda i gradova je velik, a provode se pod vodstvom raznih značajnih institucija.

Kratak povijesni razvoj utvrda sjeverne Hrvatske te prostor koji obuhvaća Hrvatsko zagorje opisani su u poglavlju *Prostor i vrijeme*.

Katalog nam donosi podatke o 107 utvrda nastalih tijekom srednjeg i ranog novog vijeka na prostoru Hrvatskog zagorja. Poredane su abecednim redom te su uz većinu utvrda priložene fotografije, vedute i tlocrti koji čitatelju omogućavaju uvid u gotovo jedinstven izgled svake građevine. Izuzev utvrda kao objekata obrambenog karaktera te gradišta, autor u katalog uključuje i utvrđene crkve koje su mogle poslužiti kao pribježišta u vremenima opasnosti. One su imale zvonike kvadratnog tlocrta čije je zvono služilo za poziv na uzbunu. Uz svaku navedenu utvrđenu strukturu postoji kratak povijesni pregled kao i opis njena izgleda.

Zaključna razmatranja podijeljena su u nekoliko manjih cjelina. Kao što i sama riječ kaže, *Tipologija* donosi podjelu utvrda te njihov razvoj po skupinama od kasnoantičkih oblika nadalje. Svaka skupina, odnosno tip, zasebno su opisani i pojašnjeni. *Prostorni razmještaj* govori o smještaju fortifikacija u određenim vremenskim periodima i navodi se razlog promjene njihovih položaja (do 15. stoljeća prevladavaju visinske utvrde, nakon čega njihova gradnja seli u nizinu). Regan nam donosi i *Materijale i stilove* korištene u izgradnji ovih struktura te također *Utvrdne po obrambenim funkcijama* razvrstava u četiri veće skupine od kojih je svaka objašnjena na jednostavan i čitatelju razumljiv način. U potpoglavljima *Zagorske utvrde u vrijeme borbenih djelovanja* i *Zagorske utvrde u miru* autor donosi malobrojne vijesti i opise fortifikacija u razdobljima rata i mira. Monografiju autor zaključuje s dvije tablice koje prikazuju stanje očuvanosti prema tipu, vrijeme izgradnje, materijal od kojeg su bile izgrađene te tip jezgre utvrda koje su obrađene u katalogu.

Na kraju knjige nalazi se opsežan popis literature, izvora i ilustracija koji su pridonijeli u istraživanjima i nastanku ove monografije, kao i sažetak na engleskom jeziku. Tekstualni dio čitave monografije popraćen je

bogatim bilješkama i pojašnjenjima određenih pojmova i fraza.

Knjiga *Srednjovjekovne i renesansne utvrde Hrvatskog zagorja* objedinjuje sve, terenskim pregledom potvrđene, fortifikacijske strukture. Znanstven pristup,

ali jednostavan i zanimljiv način pisanja ove monografije te brojne fotografije pokazuju autorovu želju da približi način života unutar utvrda, njihove arhitektonske posebnosti i važnost Hrvatskog zagorja kao značajnog povijesnog kraja, široj javnosti.